

International Journal of Social Sciences

ISSN:2587-2591

DOI Number:<http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.15.17>

Volume 7/3

2023 p. 294-316

GERÇEKTEN JAPONYA MÜSLÜMANLAŞIYOR MU?

(JAPON TOPLUMUNDA İSLAM'IN DÜNÜ, BUGÜNÜ VE YARINI)

IS JAPANESE SOCIETY REALLY ISLAMISING?

(ISLAM'S PAST, PRESENT AND FUTURE IN JAPANESE SOCIETY)

İsa ABİDOĞLU*

ÖZ

Modern Japonya'da Şintoizm ve Budizm'in yanı sıra, milyonlarca taraftarı olan ve göz ardı edilmesi mümkün olmayan birçok yeni din vardır. Fakat bu yeni dinlerin içinde kurumsal kimliği ve yerel dinamikleri aşan yönüyle en dikkat çeken şüphesiz İslam dinidir. İslam'ın Japonya ile olan ilişkisi Asya, Afrika ve Avrupa'daki diğer ülkelerle olan ilişkilerine kıyasla oldukça yenidir. Nitekim birçok çalışma Japon toplumunun İslam'la karşılaşmasını 19. Yüzyılın son çeyreğine tarihlendirir. Söz konusu karşılaşmada genel olarak din-toplum etkileşimini anlamak adına önemli referans noktaları olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla bu makalenin amacı, Japon toplumunun İslam'la olan ilişkisini tarihsel perspektiften ele alarak, Japonya'da Müslümanlaşma temayülünün psiko-sosyal arka planına nüfuz etmek ve İslami kültürün Japonya'da oluşum ve gelişimini etkileyen faktörlerini deşifre etmektir. Makalede ilk olarak İslam'ın Japon toplumunda görülmesinin tarihi seyri ve Japonlarla Müslüman halklar arasındaki kültürel ilişkiler ele alınmıştır. İkinci konu olarak Japon toplumunda genel olarak İslam dinine yönelik tutum ve imajlara değinen makaleler üzerine incelemeler yapılmıştır. Sonda ise Japon halkından İslam'ı kabul edenlerde gözlemlenen değişim ve dönüşümleri konu alan çalışmalardan kesitlere değinmek suretiyle din-toplum etkileşimi bağlamında tartışmalara yer verilecektir. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu makalede beyan edilen saha verileri 2020 yılı öncesi yapılan çalışmalar.

Anahtar kelimeler: *Din-toplum etkileşimi, Japon Kültürü, Şintoizm, Japonya'da İslam, Japonya'da Dini Hayat*

ABSTRACT

In modern Japan, besides Shintoism and Buddhism, there are many new religions with millions of adherents that cannot be ignored. However, among these new religions, Islam is undoubtedly the most striking one with its institutional identity and its transcendence of local dynamics. Islam's relationship with Japan is quite new

* Öğr. Gör. Dr., Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, E-mail: isaabidoglu@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3559-2304, Eskişehir, Türkiye.

compared to its relations with other countries in Asia, Africa and Europe. As a matter of fact, many studies date the encounter of Japanese society with Islam to the last quarter of the 19th century. It is possible to say that there are important reference points in this encounter in order to understand religion-society interaction in general. Therefore, the aim of this article is to examine the relationship of Japanese society with Islam from a historical perspective, to penetrate the psycho-social background of the tendency to Islamisation in Japan and to decipher the factors affecting the formation and development of Islamic culture in Japan. In addition, it is aimed to provide an overview of the historical background and current situation of Muslims living in Japan and to overcome the lack of resources in this field. Firstly, the article will discuss the historical course of the appearance of Islam in Japanese society and the cultural relations between Japanese and Muslim peoples. Secondly, articles on attitudes and images of Islam in Japanese society in general are analysed. Finally, discussions in the context of religion-society interaction will be included by referring to sections of studies on the changes and transformations observed in the segment of Japanese people who accept Islam as a religion. It should also be noted that the field data declared in this article are studies conducted before 2020.

Keywords: *Religion-society Interaction, Japanese Culture, Shintoism, Islam in Japan, Religious life in Japan*

Giriş

Bugün İslam, Hıristiyanlıktan sonra dünyanın en büyük ikinci dinidir. Ancak birçok Japon için İslam hala tanınırlıktan uzak bir dindir. Nitekim İslam ve Japonya arasındaki tarihsel karşılaşma Meiji döneminde (1868-1912) başlamış olmasına rağmen, birçok Japon hala günlük yaşamında Müslümanların varlığından habersizdir. Öte yandan, kitle iletişim araçlarında yer alan haberlerde İslam'ın 'terörizm' ve 'savaş' gibi kötü imaj oluşturan realitelerle özdeş kılınması Japon halkında İslam'ın, yerel inanç dünyasına dair gündelik gündemlerin dışında tutulmasına neden olmaktadır. Dahası, Japonların Şintoizm'in çok tanrılı ılımlı akidesinden kaynaklı olarak anlamakta zorlandıkları ve hoşlanmadıkları bir şey de İslam'ın, kendisine tabi olanlara neye inanmaları ne söylemeleri ve ne yapmaları gerektiği konusunda net, yer yer de katı kurallarının olmasıdır. Örneğin imanın altı esası ve İslam'ın beş şartı, Müslümanların günlük yaşamlarını inanç ve ibadet ekseninde biçimlendirir ve bu biçimlendirici pratik ve ilkeler hiçbir bölgede veya zaman diliminde toplumların kültürlerine göre tamamen yeniden dizayn edilmezler. Dolayısıyla söz konusu durum yerel inançlarla ile iç içe geçmiş kültürlerine bağlı olmakla anılan Japon halkı için boğucu görünebilir (Komura, 2015: 200). Ancak İslam'ın kuruluşundan yüzlerce yıl sonra İslam dünyasında sosyal koşullar değişmiştir. Küreselleşme aynı zamanda Müslümanların daha önce İslami olmayan bölgelere göç ettiği veya gayrimüslimlerin İslam ile temas etmek zorunda kaldığı durumları da beraberinde getirmiştir. Küresel durumdaki bu değişiklikler, İslami doktrinin ana esas ve ilkeler değiştirilmeksizin daha dönemsel ve bölgesel bir şekilde yorumlanmasını gerektirmiştir. İslam hukukçularından özellikle ifta makamında olanlar, inananlardan gelen sorulara ve sosyal meselelere yanıt olarak Kuran ve hadis yorumlarını tartışmakta ve görüşlerinin sonuçlarını İslami öğretinin uygulanmasında rehberlik sağlayan 'fetvalar' şeklinde inananlara iletmektedir. Bu açıdan bakıldığında sıradan

Japonlar için yerelliğin dini olan ve bireysel inanç motiflerine uygun inisiyatiflere esnekliği esas alan Şintoizm'le kıyaslandığında kültürler arası bir toplumda bir dünya dini olan İslam'ı anlamak ve uygulamak kolay değildir (Kadioğlu, 2021: 493). Dahası, yakın döneme kadar yapılan çalışmalarda görüldüğü üzere İslamofobi ile ilişkili olarak İslam'ın Japon toplumundaki imajı iyi değildir (Yulita & Ong, 2019). Bununla birlikte, geçmişte ve günümüzde İslam'ı kabul eden Japonlar olmuştur.

Öte taraftan Türkiye'de Türk kültürü ve Japon kültürü üzerine karşılaştırmalı tarihsel-hermenötik incelemelerde bulunan Qayyim Naoki Yamamoto'nun İslam'ı kabul eden Japonlar üzerinde yapmış olduğu tespit dikkate değerdir. Yamamoto; Japonya'da bir kişi herhangi bir nedenden dolayı İslam'a merak sarıp O'nu öğrenme çabası içinde olduysa bu kişinin çabasının çoğu zaman bu dini kabul etme ile sonuçlandığını söyler. Fakat asıl mesele, Japonların İslam'ı kabul etmesinde değil de Müslümanlığın kimlik ve aidiyet açısından benimsenmesinin sürekliliğinde ortaya çıktığı görülüyor. Nitekim Yamamoto, Müslümanlığı kabul eden Japon halkın kabul ettikleri dini yaşama açısından uygun şartları geliştiremediklerinden dolayı birkaç yıl sonra sadece ismen Müslüman kaldıklarını hatta İslam'ı kabul edenlerden bir kısmının birkaç yıl içinde eski yerel dinlerine geri döndüklerini aktarır (Vav Tv, 2022). Bu açıdan bakılacak olursa Japon din ve kültürüne bu kadar yabancı farklı bir dini doktrini olan İslam'ı Japon toplumunun nasıl tanıdıkları, anladıkları ve kabul ettikleri din toplum etkileşimi bağlamında dikkate değer bir yeri vardır.

Modern Japonya'da Şintoizm ve Budizm'in yanı sıra, milyonlarca taraftarı olan ve göz ardı edilmesi mümkün olmayan birçok yeni din vardır (Britannica, 2023). Fakat bu yeni dinlerin içinde kurumsal kimliği ve yerel dinamikleri aşan yönüyle en dikkat çeken şüphesiz İslam dinidir. İslam'ın Japonya ile olan ilişkisi Asya, Afrika ve Avrupa'daki diğer ülkelerle olan ilişkilerine kıyasla oldukça yenidir (Gagné, 2017: 154). Nitekim bazı çalışmalarda Japon toplumunun İslam'la karşılaşması 19. Yüzyılın son çeyreğine tarihlendirir. Söz konusu karşılaşmada genel olarak din-toplum etkileşimini anlamak adına önemli referans noktaları olduğunu söylemek mümkündür (Morris, 2019: 119-130).

Japonya'da yaşayan Müslümanların nüfusunun sadece 250.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir; ancak Japonya'yı ziyaret eden veya Japonya'da yaşayan Müslümanların sayısının gelecekteki durumu muğlaklığını korumaktadır. Bazı çalışmalarda küreselleşme olgusuyla birlikte genel olarak Güneydoğu Asyalı Müslümanların, sosyal marjinalleşme, dilsel ve kültürel engeller ve son zamanlarda Müslümanların potansiyel olarak tehlikeli ve şüpheli biçimde stereotipleştirilmesinden kaynaklanan diğer sorunlara karşı savunmasız kaldıklarına yönelik tespitler mevcuttur. Bu çalışmalarda Müslüman göçmen olmanın yükünün Japonya'daki diğer yabancılardan daha ağır olduğu görülür (Morris, 2020, 485-490). Bireysel Müslümanlar sadece dil ve kültür engellerini değil, aynı zamanda İslam'ın Şintoizm ve Budizmle kıyaslandığında ağır basan kurumsal yapısından kaynaklı Japon halk dindarlığına yabancı olduğu gerçeğini de aşmak zorundadır. İslam hakkındaki bilgi ve algıların çoğu Batı medyasındaki bilgilere dayanmakta, bireyler

arasında doğrudan bir etkileşim söz konusu olmamaktadır. Japonya'nın kendine özgü tarihi geçmişi ve kültürel paradigmaları göz önünde bulundurulduğunda, dinin kişinin kimliğiyle etkileşime girme biçimleri, Japon bireylerin çoğunluğunun dine bakış açısına da yansımaktadır. Din genellikle modern Japon kültürüyle ilişkilendirilmemektedir, yani Japonlar İslam'a veya başka bir dine karşı belirli önyargılara sahip olmamakla birlikte birçok dini uygulamayı yabancı bulabilmektedir. Ayrıca, Japon olmayan bir bireyin, dini aidiyeti ne olursa olsun, başka bir dinden olanı genelde 'öteki' olarak algılaması da Japonya'da İslam hakkındaki yanlış anlamalara katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla Japonya'da İslam genellikle dini bir kimlikten ziyade yabancı bir 'kültür' olarak anlaşılmaktadır. Bununla beraber Müslümanlar, birçok farklı kültür ve milletten birçok bireyin oluşturduğu bir inanç grubundan ziyade yekpare bir yabancı grup olarak kategorize edilmektedir (Unesco, 2004: 85-89).

Japonya'da Dini Hayat

Amerika Birleşik Devletleri'nin Dışişleri Bakanlığına bağlı Uluslararası Dini Özgürlükler Ofisinin 2020 yılında Japonya'daki dinler üzerine kamuoyuyla paylaştığı rapora göre, Japonya'da dini gruplara üye olanların sayısı 183 milyondur. Japonya'da 2020 yılı itibarıyla toplam nüfusun 125,5 milyon olduğu göz önüne alınırsa dini gruplara üye olanların sayısı ülke nüfusundan önemli ölçüde fazla olduğu görülür. Bu durum birçok vatandaşın birden fazla dine bağlı olduğunu yansıtmaktadır. Örneğin, Japonya'da Budizm'e inananların Şintoizm gibi diğer dinlerin dini törenlerine ve etkinliklerine katılması yaygın görülen bir durumdur ve bunun tersi de geçerlidir. Bununla beraber, takipçi tanımı ve takipçileri sayma yöntemi her dini organizasyona göre değişebilmektedir. Japonya'da dini aidiyet 88,9 milyon Şintoist (% 48,6), 84,8 milyon Budist (% 46,3), 1,9 milyon Hristiyan (% 1) ve 7,4 milyon diğer dini grupların taraftarlarını (% 4) içermektedir. "Diğer" ve kayıtlı olmayan dini gruplar kategorisinde İslam, Bahai İnanıcı, Hinduizm ve Musevilik yer almaktadır. Yine aynı raporun verilerine göre, göçmenlerin ve yabancı işçilerin çoğu Budizm veya Şintoizm dışındaki dinlere tabidir. Raporda ülkede 157.000 Japon olmayan Müslüman ve 43.000 Japon Müslüman bulunduğu bildirilmektedir; bu sayı 2013'teki tahminlere göre yaklaşık 60.000 artmıştır. Bu artış, daha fazla sayıda Japon olmayan Müslüman'ın daimî oturma iznine sahip olmasına, Japon olmayan Müslümanlar ile İslam'ı seçen Japonlar arasındaki evliliklere ve onların çocuklarına bağlanmaktadır. Uzun süredir burada ikamet eden bir Yahudi'ye göre toplam Yahudi nüfusu yaklaşık 3.000 ila 4.000 arasındadır (ABD Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Dini Özgürlükler Ofisi, 2020).

Hristiyanlık ve İslam, ayinlere düzenli olarak katılmaları dahilinde bile vaftiz veya şehadet gibi bir kabul töreninden geçene kadar bu katılımcıları "inananlar" sınıfına dahil etmemektedir. Ayrıca, birçok Hristiyan kuruluşunda, bir kişiden artık haber alınamıyorsa, birkaç yıl sonra bu kuruluşların dışında kabul edilir. Şintoizm ve Japon Budizm'inde ise yerel ve milli din olma haysiyetinden dolayı inisiyasyon törenleri veya misyonerlik faaliyetine rastlanılmaz ve bir tapınağın cemaatine veya bu cemaati temsil

eden derneğe üye olan tüm aile fertleri bu dine inananlar sınıfına dahil kabul edilir. Budizm'de, başka dinlerin takipçisi olanlar veya herhangi bir dini bağlılık beyan etmeyenler bile doğdukları ailenin ait olduğu tapınağın cemaatinden sayılır. Ayrıca mabet ve tapınakları ilk kez ziyaret edenlerin de bazı durumlarda inananların sayısına dahil edildiği söylenmektedir. Günümüz Japon toplumunda bireyin dini aidiyeti genellikle çok önemli görülmemekte ve bireyler kendi dini inançlarını sosyal hayata taşımaları konusunda çok bilinçli davranmadıkları görülebilmektedir (Toshimaro, 2005: 23).

Şintoizm-Budizm senkretizmi Japonya'da kültürel dinin ve Japonya'ya özgü dinsel yapının en büyük göstergelerinden biridir (Ienaga, 1965: 32, Larsen, 1965: 33). Şintoizm ve Budizm'in birbirinden ayrıldığı Meiji Restorasyonu'ndan sonra bile Şintoizm ve Budizm arasındaki ayrım, belirsizliğini korumuştur (Grapard, 1984: 245). Pek çok hanede bir kamidana (Şinto sunağı) ve bir Budist sunağı bulunur ve pek çok hane hem bir Budist tapınağının cemaatine hem de bir Şinto tapınağının cemaatine mensuptur. Tarihsel olarak ve hatta bugün bile Japonya'da dini hayat, Şintoizm'e özgü düğünler, geleneksel kutlamalar ve talih/kısmet için dua etmek gibi törensel etkinliklerle beraber Budist dini cenaze törenleri, anma törenleri ve ölüm veya ölüm sonrası kavramıyla ilgili diğer etkinliklerle ilişkilendirilmektedir. Birçok Japon, Şinto tapınaklarında ya da Budist tapınaklarında yapılan Yeni Yıl kutlamaları, Aziz Valentine Günü ve Noel Arifesi, Hristiyan kiliselerindeki romantik düğün törenleri ve Şintoist ya da Budist tarzda yapılan cenaze törenleri gibi farklı dinlerin dini etkinliklerine katılma eğilimi gösterebilmektedir (Kimpara, 2010). Günümüzde Japon vatandaşlarının çoğunluğu bu türden dini ritüellere katıldıkları görülse de söz konusu dinlerin organizasyonlarına aidiyet duygusunu yansıtmak tutum ve davranışları sergilemekten uzaktırlar. Dahası Japonların birçoğu kendilerini dindar görmemektedir. Bu durumda Japon toplumunda "dinsizlik", Tanrı'nın veya Buda'nın varlığını reddeden ateizmden farklıdır; "dinsizlik", bireyin bir şeye bir dereceye kadar inanmasına rağmen bunu "din" olarak kabul etmediği veya herhangi bir dini organizasyona veya doktrine gönülden bağlı olmadığı anlamına gelir (Horii, 2020: 5-6).

Modern Japonya'da; yukarıda bahsedilen iki büyük dinin yanı sıra, milyonlarca taraftarı olan ve göz ardı edemeyeceğimiz birçok yeni din daha vardır. Çoğu durumda bu yeni dinler Şintoizm'in ya da Budizm'in çatısı altında dini akımlar ya da hizipler olarak ortaya çıkmaktadır, ancak genellikle taraftarlarına maddi refahı sağlayacağını vaat eden bir tür karizmatik kişi tarafından kurulur ve yönetilirler. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın büyük karmaşası sırasında, bu yeni dinlerin çoğu bireylerin mutsuzluğundan faydalanarak yoksulluğun üstesinden gelme veya hastalıkları hafifletme vb. vaatlerle ortaya çıkmıştır. Hatta denilebilir ki bu yeni dinlerin, dini felsefenin yüceliği ya da saf ve ruhani adanmışlığın yanı sıra hümanistik bakış açısı içinde beliren diğerkâmlık gibi duygularıyla ilişkileri çok cılızdır (Krämer, 2013: 90). Yeni dinlerin en temsili örneği Sokagakkai'dir. Bu yeni din, yaklaşık 700 yıl önce bir Budist mezhebinin kurucusu olan Nichiren tarafından yazılan "Mandara'yı ibadet nesnesi olarak almış ve atılgan faaliyetlerle üye

sayısını toplam 2 milyon haneden 7 milyon haneye kadar çıkarmıştır ki bu, tüm Japon hanelerinin yaklaşık %27'si anlamına gelmektedir (Metraux, 2003: 113-115).

Yukarıda verilen bilgiler ışığında, Japonya'nın, karmaşık dini ilişkilerin etkisinde uzun bir tarihten geçtiği ve bugün bile ülkede yerel dinlere inanma sayısında ciddi oranda bir düşüşün gözlemlenebildiğini söylemek gerekir. Dahası, Japon halkının toplumsal yaşamına giderek hâkim olan modern/seküler ahlakın ve zihniyetin geleneksel inanç kalıplarının içine nüfuz ettiği gözlemlenebilmektedir (Miller, 1998: 113-114). Öte taraftan günümüzde Japonya'da düşünce ve eylem biçimlerinde Şintoizmin bireyciliğinden dolayı "kurumsal din" in örgütlü yapısından izleri tespit etmek kolay değildir. Daha açık ifade ile Japonya'da sosyal hayatta örgütlü dindarlığın ya da din temelli ahlakın tezahürlerini fark etmek son derece zordur. Buna rağmen Japon halkı toplumsal hayatta, kaynağını panteizm, animizm ve atalar kültüründen alan yerleşik bir örf ve ananeyi dindarlık kaygısı içinde olmadan yaşatmaktadır (Hirai, 2023: 884). Bunun yanında gelenekten gelen bir inanç biçimi olarak İmparator ve ailesine duyulan saygı, devlete ve onu ayakta tuttuğu düşünülen hukuki düzene uymada titizlik göstermeye dönüşmüştür. Ancak buradaki ahlakın kültürel aktarımında günümüz Japon halkı, zorluk yaşamaktadır. Nitekim bireysel ahlaki anlayışlara gösterilen müsamaha, inanç biçimlerinde bireye indirgenecek derecede farklılaşmalara ve dolayısıyla atomize olmuş dini anlayışlara kapı aralamaktadır. Aslında bu durum postmodern dünya ile uyumlu bir durumdur. Öyle ki bu duruma göre bilim ve modern sanatta ilerleme kaydedilebilir, insanların maddi yaşamı refaha kavuşabilir. Ancak bu inancın ve bu inanca dayanan ahlakın özelliği dini bir omurgaya sahip değildir. Dolayısıyla Japon toplumuna özgü, tarihten gelen dinsel ahlak ve inancın küreselleşen dünya karşısında dayanma gücü ve direnci gitgide yok olmaktadır. Bugün Japon halkı bazı yeni yol gösterici ilkelerin özlemini çekmektedir. Bu yeni yol gösterici ilkelerden biri yeni bir din olabilir. Sonuç olarak Kavanaugh, Yong, Tashimara, Ammerman gibi birçok araştırmacıya göre Japonya'da tarih boyunca var olan geleneksel dinler bu yeni dürtüyü tatmin edememektedir. Daha açık ifade ile bu çalışmalara bakıldığında halkın toplumsal direnci sağlamada ve gündelik hayatı düzenlemede bu dinlerin performanslarından memnun olmadıkları görülebilmektedir (Kavanaugh & Jong, 2020, Toshimaro, 2005, Ammerman, 2013: 258-268).

Eleştirel akademisyenler, Japonya'da seküler hayat ve dini alanlar arasındaki dualitenin, Meiji döneminde Batılı sömürgeci güçlerle temasa geçilmeden önce Japonya'da mevcut olmadığını iddia etmektedirler. Fitzgerald'ın açıkladığı gibi: "Tüm toplumlarda maddi hayatın dışında din veya dinler olarak tanımlanabilecek bazı özel olgular olduğu fikri, o toplumdaki insanların kendi baslarına karar verdikleri bir şey olmamakla birlikte bu fikir Batı'dan alınan bir fikir olarak görülür." (Fitzgerald, 2003). Nitekim Batılı düşünürlerin ortaya sürdükleri bu fikir esas alındığında Japon halkının dini yaşantısı seküler-dindar dualitesi içinde ele alınmak zorunda kalır. Ancak böylesi bir zorunluluk Japon dini hayatı için anlamlı bir bakış açısına imkân vermemektedir. Nitekim bu mantığı izleyerek, pozitivizmden mülhem klasik 'din' çerçevesini Japonya'ya uygulamakta ısrar eden

modernist akademisyenler, sömürgeci bir mirası eleştirel olmayan bir şekilde yeniden anlamlandırma ve 'tarih dışı, zamansız ve apolitik' analizler üretme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Sonuç olarak, eleştirel akademisyenler Japon kültürünü incelemek için din kavramını kullanmanın muhtemelen ters etki yaratacağını ve ortaya çıkardığından daha fazlasını gizleyebileceğini savunmaktadır (McCutcheon, 1997: 35).

Ancak, Batılı güçlerin kendi pasif din tanımlarını Japon tebaaya tek taraflı olarak dayattığı (Prohl & Nelson, 2012) bir ilişkiyi öngören anlatılara, çağdaş bilim dünyasında fikir yürüten bazıları tarafından şiddetle karşı çıkmıştır. Josephson, Krämer ve Maxey tarafından yakın zamanda yayınlanan kitapların hepsi, Meiji döneminde Japon halkının din kategorisini oluştururken katıldığı karmaşık müzakereleri ve tartışmaları detaylandıran incelikli tarihsel anlatılar sunmuştur (Josephson, 2012, Krämer, 2013, Maxey, 2014). Bu akademisyenler, Japonlar için din ve seküler bağlamlar arasında ayırım yapmanın ne kadar yeni olduğu, bu ayrımlara bağlı premodern kavramların daha sonraki tanımlarla ne kadar ilişkili olduğu ve yine bu yeni kavramların kültürler arası analitik bir kategori olarak dinin genel kullanışlılığını ne derece tanımlayabildiği konusunda farklı bakış açılarına sahiptir. Bununla birlikte, tüm bu araştırmacılar Japon halkının Meiji döneminde dini tanımlama süreçlerinde aktif katılımcılar olduğu ve dış taleplerin yanı sıra iç meselelere de yanıt verdikleri konusunda hemfikirdir. Dolayısıyla Batı menşeli teorilere bakıldığında Japon dindarlığının tanımlanması güç bir muğlaklığa sahip olduğu varsayılmaktadır. Buna rağmen Japon dindarlığının özellikleri şu şekilde özetlenebilir: 1. Dine kabul edilmeyen ancak sürekli katılım, 2. Bir kişinin birden fazla dine inanması, 3. Panteist ve animist inançlardan dolayı kutsal ve seküler alanların belirlenmesinin güçlüğü 4. Dinde dünyevi fayda ve şifa arayışının yaygınlığı (Reomer, 2009).

Japonya'da İslam Tarihi

İslam'ın Japonya ile olan ilişkisi Asya, Afrika ve Avrupa'daki diğer ülkelerle olan ilişkilerine kıyasla oldukça yenidir. Öyle ki Japonya'da kurumsal anlamda İslam'ın görünür olduğu en önemli olay 1868 yılındaki Meiji Restorasyonu'dur. Bu tarihi olay ile birlikte Japonya'nın orta çağ feodalizminden ve izolasyonizminden çıkıp modern bir devlet haline geldiği kabul edilir. Meiji Restorasyonu'ndan önce Japon halkının 16. Yüzyılın ortalarında Müslüman tüccarlar vasıtasıyla İslam'la karşılaştığına ve bu karşılaşma sonrasında bir ilişki kurulduğuna dair kayıtlara rastlansa da bu ilişkinin Japon halkın kitlesel anlamda İslam dinini kabulüne vesile olacak süreklilikte olmadığı bilinmektedir. Dolayısıyla İslam'ın Japonya'ya bir tür dini yayılma yoluyla geldiğine dair hiçbir tarihi iz yoktur (Elnazarov, 2020: 2).

Meiji Restorasyonu ile yeni bir döneme giren Japonya, Batı'nın bilgi ve teknolojisini hızla benimsemeye ve özümsemeye başlamıştır. Böylelikle Japon halkı Batı dinleriyle de serbestçe temas kurabilmiştir. Denilebilir ki bu süreçte Hıristiyanlık, Hıristiyan misyonerlerin yoğun faaliyetleri sayesinde birkaç on yıl içinde Japon halkı üzerinde kültürel olarak güçlü bir etki bırakan neredeyse tek din olmuştur. İslam ise Japon halkı

tarafından ilk kez 1877 yılında Hazreti Muhammed'in (s.a.v.) hayat hikayesinin Japoncaya çevrilmesiyle, tanınmaya başlandığı bilinmektedir. Nitekim İslam bu çeviri faaliyetiyle birlikte Japon toplumunun entelektüel imgesinde insanlık tarihinin bir parçası olarak yer bulmuştur (El-Maghrabi, 1995). 1899 ve 1905 yılları arasında, Japon bir akademisyen olan Ken'ichi, Sakamoto (坂本健, 1874-1930) Avrupa klişelerine ve Müslüman inançlarına dayanan bir İslam biyografisi yazmış, ardından 1918 yılında Kuran üzerine bir monografi kaleme almıştır. Buna karşılık, 1920'de, Kuran'ı Japoncaya çevirmesine rağmen, dinin içeriğini açıklığa kavuşturmada gözden kaçması mümkün olmayan birkaç hata yaptığı görülür. Hem İslam'ı eleştiren Avrupa kaynaklarından beslendiği için hem de Japon kültürel normlarına uymak için Kur'an çevirisinde bazı kelimelerin anlamlarını değiştirmiştir. Örneğin Ken'ichi, Arapça "Rab" terimini (Jōtei 上帝) "İmparator" olarak çevirmiştir. Bunun yanında çeviri metninde Tanrı anlamına gelen (Kami 神;) kelimesi de Allah'a atıfta bulunmak için kullanılmıştır (Krämer, 2013: 621). Aslında bu durum yerleşik halkın yeni dini kabulüyle birlikte bu dinin kendi inanç sisteminde ortaya çıkması muhtemel türlü güçlüklerle dair önemli bir işaret olarak okunabilir. Nitekim Japon halkının olası din değiştirme olayında kendi kadim inancını yaşatma refleksi ile ilişkili olarak toplumun dini etkilemesi özelinde bir değişim kaçınılmaz gibi görünmektedir.

Japonya'da Müslümanlarla kayda değer ilk güçlü temas 1890 yılında Prens Komatsu Akihito,1887 yılında İstanbul'u ziyaret etmesinin akabinde Japonya'ya iade-i ziyaret ve iyi niyet misyonuyla Osmanlı Sultanı 2. Abdülhamid tarafından İmparator'a, hediyelerle yüklü bir Türk donanma gemisi (Ertuğrul Firkateyni) gönderilmesi vasıtasıyla gerçekleşmiştir. Bu gemi Eylül 1890'da Japonya'ya ulaşmış ve dönüş yolunda şiddetli bir fırtına sonucu Wakayama Eyaleti'nin Kuşimoto kasabasındaki kayalıklara çarpmıştır. Gerçekleşen bu elim kaza sonucu 581 denizci hayatını kaybederken 69 denizci hayatta kalabilmişti. Hayatta kalan bu 69 kazazede Japon donanmasına ait Hiei ve Kongo isimli kruvazörleri ile 5 Ekim 1890 günü Shinagawa körfezinden yola çıkarak İstanbul'a gönderilmiştir" (Apatay, 1998: 202). O tarihten bu yana Türk ve Japon tarafları her yıl felaketin kurbanlarını anmak üzere çeşitli anma etkinlikleri düzenlemektedir. Özellikle 2015 yılında, bu trajedinin 125. yıldönümü vesilesiyle, Ertuğrul Firkateyni anısına sembolik olarak bir başka Türk savaş gemisi (Salih Reis) Japonya'ya gönderilmiştir (Bostanoğlu, 2016). Bu bağlamda, bu trajedinin Japonya ve Türkiye arasındaki dostane ilişkilerin güçlendirilmesi için "eşsiz bir araç" haline geldiği söylenebilir.

İslam'ın Japonya'da sivil hayat üzerindeki ilk önemli etkisi, 1909 yılında Müslüman Türk Abdurreşid İbrahim'le Hindistan'ın Bombay şehrinde tanışan ve sonra Müslüman olup Ömer ismini alan Yamaoka Kōtarō'nun (山岡光太郎, 1880 – 1959) aynı yıl Mekke'ye hacca gitmesiyle gerçekleşmiştir. Aynı dönemde ticaret amacıyla Hindistan'ın Bombay şehrine giden bir başka Japon, Bunpachiro Ariga, oradaki yerel Müslümanların etkisiyle Müslüman olmuş ve Ahmed Ariga olarak tanınmıştır (El-Maghrabi, 1995). Bu iki Japon'un Japonya'nın ismen bilinen ilk Müslümanları olduğu söylenmektedir.

Japonya'ya döndükten sonra hem Ömer Yamaoka hem de Ahmed Ariga bu ülkede İslam'ın yayılmasına öncülük etmişlerdir. Ayrıca, zaman içinde birçok başka Japon, Çin ve Güneydoğu Asya da dahil olmak üzere Asya'nın çeşitli ülkelerindeki Müslümanlarla yakın temasa geçmiş, bu ülkelerde yerel olarak bulunmuş ve onların etkisiyle Japonların bir kısmı İslam'ı benimsemiştir (Esenbel, 2007: 265).

Abdurreşid İbrahim'in Japonya'da İslam'ın tanınırlığına yaptığı bir diğer önemli etki, yapmış olduğu İslâmî çalışmalar ile dünyaca tanınan bir isim olan Toshihiko Izutsu'yu yetiştirmesidir. Nitekim İslâm'ın başta Japonlar olmak üzere tüm dünyaya anlatılması noktasında Izutsu'nun emeği büyüktür. Izutsu, özellikle II. Dünya Savaşı gibi milyonlarca insanın ölümüyle sonuçlanan o buhranlı dönemde akademik sahada İslam ve Müslümanlık üzerine önemli çalışmalarıyla ortaya çıkmış ve sonraki yıllarda bu önemli çalışmalarla belki de birçok Müslüman araştırmacının yapamadığını Japon kimliğiyle yapabileme başarısı göstermiştir (Bkz. Sat, 2020).

Japonya'da İslâmiyet üzerine yapılan çalışmalar, Japonya'nın Asya'ya yönelik uyguladığı yayılcı siyasetine paralel olarak 1930'lu yıllarda yoğunlaşmıştır. Bu dönemde söz konusu çalışmaların yapılması Japon siyaseti için bir gerekliliktir. Zira II. Dünya Savaşı'na giden yolda Japonya'nın bu yayılcı politikasından etkilenecek olan bugün bile dünyanın en kalabalık Müslüman nüfusuna sahip başta Endonezya olmak üzere Asya'nın birçok ülkesinde milyonlarca Müslüman yaşarken bu topluluklar bir anlamda Japon siyasetinin parçası konumuna gelmişlerdir (Sat, 2018: 124).

Yirminci yüzyılda, Japon-Müslüman ilişkilerinin tarihi birçok önemli olayla zenginleşmiştir: Birincisi, Japon hükümetinin Müslüman ülkelerle ilişkilerini ilerletmesi gösterilebilir (Kocalan, 2020). İkinci olarak, İkinci Dünya Savaşı'ndan önce, Japonya'nın Çin ve eski Sovyetler Birliği'ndeki Müslüman nüfusun hükümet karşıtı ayaklanmalarına verdiği mali destek, bir grup Müslümanın (çoğunlukla Tatarlar) ülkeye akın etmesine yol açmıştır. Bu tarihi olayda önemli bir ayrıntı, Japon devletinin, Modern Türkiye Cumhuriyeti'ne dönüşse bile Osmanlı Devleti'nin hala Uzakdoğu'da var olan nüfuzunu dış siyasetinde kullanmak istemesidir. Zira 1933 yılında Doğu Türkistan'da Çin'e karşı başlayan isyanı destekleyen Japonlar, isyanın başarılı olması halinde kurulacak yeni İslam Devleti'nin başına, Türkistan İmparatoru ve Halife sıfatıyla Sultan II. Abdülhamid'in torunu Şehzade Abdülkerim Efendi'yi geçirmeye çalışmışlardır (Dündar, 2013: 79).

Bununla birlikte, Japon hükümetinin söz konusu iki ülkedeki Müslüman halkları destekleme girişimleri aslında ülkedeki Müslümanlar için trajik bir şekilde sonuçlanmıştır. Örneğin, 1920'lerde ve 1930'larda eski Sovyetler Birliği'nin Müslüman halklara yönelik baskı politikası, şiddeti artarak devam etmiştir. 1937'de Sincan'da (Xinjiang, Çin) Müslümanların önderliğindeki büyük bir ayaklanma, hükümet tarafından şiddetle bastırılmıştır. Ancak, İkinci Dünya Savaşı'nın en şiddetli döneminde bile Japonya bu politikayı sürdürmüş ve kendisini Müslümanların Uzakdoğu'daki hamisi

olarak sunmuştur (Levent, 2020: 164-165). Öyle ki Japon hükümetinin askeri ve siyasi planı dâhilinde ve yine Japon hükümeti tarafından Japonya’da İslam ve Müslüman Dünyası üzerine araştırma yapmak üzere desteklenen araştırma merkezleri hızla faaliyete sokulmuştur. Nitekim bu araştırma merkezleri ile Japonya siyasetinde önemli bir yeri olan Büyük Asyacılık İdeolojisi’ne paralel olarak Japon siyasetçiler hem Rusya’daki Müslümanları hem de Çin Müslümanlarını kendi yanlarına çekmenin gayreti içinde bulunmuşlardı (Dündar, 2006). Böylece Japonya’da sanki bir ‘İslami patlama’ yaşandığı söylenebilir. Bu araştırma merkezlerinin himayesi altında, 1935’ten 1943’e kadar olan dönemde İslam üzerine 100’den fazla kitap ve dergi yayınlandı. Bu kuruluşlardan biri olan “Büyük Japonya İslam Derneği” (Dai Nihon kaikyō kyōkai大日本回教協会) Başkanı, dönemin Başbakanı General Hayashi Senjūrō’ydi. (林 銑十郎 1876 –1943). Buradan faaliyetlerinin itici gücü anlaşılabilir. Nitekim o günlerde bu örgütler ve kurumlar hiçbir şekilde Müslümanların kendileri tarafından kontrol edilmiyor ya da yönetilmiyordu. Ayrıca bu kuruluşların İslam’ı yaymak amacıyla olduklarını söylemek güçtür. Sonuç olarak, 1945’te Japonya’nın yenilgisiyle birlikte söz konusu araştırma merkezleri, Askeri Hükümetin himayesi altında ortaya çıktıkları gibi aynı hızla ortadan kaybolmuşlardır (Tanada, 2008: 215).

II. Dünya savaşının bitişine kadar İslam’ın Japonya’da hızlı bir şekilde yayılmasının önemli bir göstergesi Japonya’da inşa edilen camilerin varlığıdır. Zira Orta Asya ve Rusya’dan gelen yüzlerce Türk, Özbek, Tacik, Kırgız, Kazak ve diğer Türk-Tatar Müslüman mültecilerin Japonya’ya sığınmasıyla birlikte bu topluluklar her bölgede cemaatler oluşturarak İslam’ın toplumsal alanda görünür olmasını sağlamışlardır. Nitekim bugünkü Kobe Camii, söz konusu durumun neticesi olarak 2 Eylül 1935 tarihinde ibadete açılmıştır. Benzer şekilde, bir Türk-Tatar mülteci olan Kurban Ali’nin aktif çabaları ve çoğu Müslüman olmayan Japon siyaset ve iş çevrelerinin yanı sıra Hükümet liderlerinin mali yardımlarıyla başkent Tokyo’da 12 Mayıs 1938 tarihinde Tokyo Camii inşa edilmiştir. Fakat Japonya’daki Müslümanların sayısı savaştan sonraki on yıllarda oldukça azalmış, ancak 1980’lerin sonlarından itibaren tekrardan artmıştır (Green, 2015: 237).

1980’lerin sonundan 1990’ların başına kadar Japonya, nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan Pakistan, Bangladeş ve İran gibi ülkelerden gelen göçmen işçilerde hızlı bir artış yaşamıştır. O dönemde Japon ekonomisinin “balon” aşamasında olduğu söylenir. Dolayısıyla bu dönemde Japon para birimi olan Yen, Japon tarihinin en güçlü zamanlarını yaşamaktaydı. Bu nedenle göçmen işçilerin, Japonya’ya kendi ülkelerine geri göndermek üzere gelir elde etmek için geldikleri aktarılır. Öte taraftan 1980’lerde Japonya’nın Pakistan, Bangladeş ve İran’dan gelen turistler için Vize Muafiyeti Anlaşmaları vardı. Kısa süreli ikamet edenlerin Japonya’da çalışması yasadışıydı. Ancak geçerli bir vizesi olmadan çalışan ya da ikamet statüleri sona erdikten sonra fazla kalan çok sayıda insan vardı. Bu koşullar altında, 1990’ların başında Japonya’daki Japon olmayan Müslümanların sayısının 100.000’den fazla olduğu tahmin edilmektedir. Ancak belgesiz yabancı işçi sayısının hızla artması üzerine Japon hükümeti 1989 yılında Pakistan ve

Bangladeş ile 1992 yılında da İran ile Vize Muafiyeti Anlaşmalarını askıya almıştır. Bunun ardından bu ülkelerden Japonya'ya girişler hızla azalmış ve Japon hükümeti yasadışı göçmenler üzerindeki kontrolünü sıkılaştırdıkça, bu kişilerin çoğu, geldikleri ülkelere geri dönmüştür (Yamagata, 2019: 5).

1980'lerin sonu ile 1990'ların başı arasında Japonya'ya gelen Pakistanlı, Bangladeşli ve İranlıların çoğunluğu Japonya'yı terk ederken, bazıları evlilik yoluyla uzun süreli ikamet statüsü elde etmiş ve Japonya'da kalmıştır. Bu üç ülkeden Japonya'ya gelen Müslümanların çoğu 20'li ya da 30'lu yaşlardaki erkeklerdir ve Müslüman erkeklerle Japon kadınlar arasındaki evlilikler bu dönemde artmıştır. 2000 yılı itibariyle Japonya'da ikamet eden bu ülkelerden evli erkekler arasında Pakistanlı ve İranlıların yaklaşık %80'i, Bangladeşlilerin ise yaklaşık %50'si Japon kadınlarla evlidir. Bu erkeklerden bazıları, özellikle Pakistanlılar, kullanılmış araba ihracatı ve gıda endüstrisi gibi alanlarda başarılı işlere sahip olup Japonya'da hem yasal hem de mali açıdan istikrarlı bir yaşam sürmektedir (Kojima, 2006: 124-126).

Pakistan, Bangladeş ve İran'dan gelen Müslümanların akını sona erdikten sonra, 1990'lardan itibaren Endonezyalı Müslümanlar teknik stajyer veya öğrenci olarak Japonya'ya gelmeye başlamıştır. Endonezyalı hemşire ve hasta bakıcıların sayısı da Japonya'nın Endonezya ile Ekonomik Ortaklık Anlaşması imzalamasının ardından 2007'den itibaren artmıştır. Ayrıca, Japon hükümeti uluslararası öğrenci alımını artırma politikasını teşvik ettikçe, Japonya'ya gelen Müslüman öğrencilerin sayısı da artmıştır. Bu girişimlerin bir sonucu olarak, Japonya'da ikamet eden Japon olmayan Müslümanların sayısı son on yılda kademeli olarak artmıştır. Yabancı mukim istatistiklerine dayanarak, Japon olmayan Müslümanların sayısının 2010 yılında yaklaşık 100.000 olduğunu ve 2016 yılı itibariyle yaklaşık 130.000'e ulaştığını tahmin edilmektedir. 2016 yılı toplamında, Endonezya vatandaşları yaklaşık 33.000 ile en büyük grubu oluştururken, onları Pakistanlılar ve Bangladeşliler takip etmiştir (Yamagata, 2019: 8).

Japonya'da Müslüman yoğunluk git gide Endonezyalıları üzerinden artmaktadır. Öyle ki bu yoğunluğun göstergesi olarak Endonezya ve Japonya'nın dostluğu üzerine her yıl festivaller düzenlenmektedir. 2010'lardan sonra düzenlenen festivallerde helal yiyecekler satıldığı ve portatif mescitlerin bulunduğu Müslüman katılımcılar tarafından beyan edilmiştir. Yine bu festivalde Müslüman kadınlara ve çocuklara yönelik kapalı kıyafetler, seccadeler, teşbihler de satılmaktadır (<https://www.facebook.com/photo/?fbid=10224446275846402&set=pcb.6659061990841776>, Erişim Tarihi 3 Ekim, 2023, <https://en.japantravel.com/tokyo/japan-indonesia-friendship-festival/5581>, Erişim Tarihi: 3 Ekim 2023) Japonya'da dini hayatta İslam'ın gitgide görünür olmasına diğer örnekler de 2014 yılına gelindiğinde Japonya genelinde yaklaşık 60 yeni ibadethanenin inşa edilmiş ve 2014 yılı itibariyle ülke genelinde, biri Shioyama, Kosu City, Yamanashi Prefecture'de ve birkaçı da Hokkaido'da olmak üzere çok sayıda İslami mezarlık bulunmasıdır. (Yamagata, 2019: 8).

Japonya’da İslam’ın Geleceği

Japon Müslümanların din değiştirme süreci, Müslümanlarla ilk kez karşılaşmakla başlayan, bir başlangıç eğitimi almakla devam eden sosyal bir süreçtir. Japon halkı evvela Müslümanların yaşamları, tutumları ve fikirleri ile ilgilenerek, sonrasında İslam’ı ve Müslümanları farklı açılardan değerlendirerek ve ardından bu dine girmeye karar vererek müslümanlaştıkları görülür. Çoğu için bu değerlendirme süreci, din değiştirmeye karar verene kadar 3 ay ile 6 yıl arasında sürmektedir. Din değiştiren Japon Müslümanların çoğu herhangi bir çocukluk travması yaşamamış olup çocukluklarını ve ailelerini normal olarak tanımlamaktadır. Japonların İslam ile karşılaşmaları, ruhsal, psikolojik, fiziksel veya sosyal bir travmaya çözüm arayışı sırasında, alternatif fikirleri veya inanç sistemlerini araştırırken gerçekleşmemiştir. Günlük yaşamları sırasında Müslümanlarla karşılaşmışlar ve onlara karşı bir ilgi duymuşlardır. Bu karşılaşma onları din değiştirmeye götüren sürecin başlangıcıdır. Din değiştiren Japon Müslümanların akılda kalan ilk karşılaşmaları altı şekilde gerçekleşmektedir; yurtdışı karşılaşmaları, romantik ilişkiler, okul karşılaşmaları, medya, iş karşılaşmaları ve son olarak kişisel ilgi ve arayışlar nedeniyle karşılaşmalar. Bununla beraber Japon Müslümanların önemli bir kısmının İslam’la karşılaşmadan önce İslam’a karşı nötr bir tutum sergiledikleri görülmektedir (Kocalan, 2021: 729).

Japonların çoğunluğu günlük hayatlarında Müslümanlarla karşılaşmamaktadır. Dünya çapında meydana gelen ve kitle iletişim araçlarından görülen durumlar dışında, bakış açıları üzerinde doğrudan ve sürekli bir olumsuz ya da olumlu etki bulunmamaktadır. Japonya’da Müslüman bireylerle tanışmak çoğunlukla büyük uluslararası şirketlerde, Müslüman sınıf arkadaşlarına veya öğretmenlere sahip olan sayılı üniversitelerde, Müslümanlarla alışveriş yaparken, dışarıda yemek yerken veya diğer sıradan günlük yaşam aktiviteleriyle meşgulken mümkün olmaktadır. Aynı zamanda bu imkana sahip olmak yalnızca büyük şehirlerde yaşamak yoluyla elde edilebilir. Bu nedenle söz konusu imkana sahip olmayan çoğu Japon, Müslüman olmadan önce İslam veya Müslümanlar hakkında herhangi bir düşünceye sahip değildir (Kocalan, 2021, 730-731).

Saha verilerinden, Japon halkın din değiştirmeleri için dört ana motivasyon keşfedilmiştir: sosyal, entelektüel, psikolojik ve pragmatik. İhtida hikâyelerinin başlangıcında, çoğunlukla yurtdışında ya da kendi ülkelerinde Müslümanlarla sosyal karşılaşmalar söz konusudur. Japonların İslam’a karşı önyargılarının olmaması ve açık tutumları nedeniyle, Müslümanlarla karşılaştıklarında etkileşim kurmakta zorluk çekmiyorlar ve ilgilendikleri bir şey varsa bunu özgürce araştırma ve öğrenme eğiliminde oluyorlar. Bununla beraber Japon halk, Müslümanların yaşam biçimleri, aileleri ve diğer insanlarla ilişkilerinin yanında hayata karşı duruşları gibi dinin yön verdiği sosyal ve yaşamsal yönlerinden etkilenmektedir. Dolayısıyla bu etkinin, Japon halkta Müslüman gibi olma veya Müslüman toplumun bir parçası olma arzusunu uyandırdığı görülür. Öte taraftan Japon halktan bazı kesimler İslam’ın entelektüel yönünden etkilendikleri söylenebilir. Öyle ki, İslam ve Japon kültürü arasında ahlak felsefesi ve hayata dair

öğretiler bağlamında bulunan benzerlikler söz konusu entelektüel merakı uyandıran önemli unsurlardır. Japon halkta din değiştirmede etkili olan bir diğer motivasyon biçimi ise Japon halkın daha önce kendi iç dünyalarında farkına varmamış olsalar da ve inançlarıyla ilgili bir kriz yaşamasalar bile bir inanca ihtiyaç duymalarıdır. Söz konusu grupta İslam, mistik deneyimler vasıtasıyla ve dini tecrübe boyutuyla yaşandığı gözlemlenebilmektedir. Son grup ise pragmatik din değiştirenlerdir ki; din değiştirmeye karar vermelerinin nedeni ya evlilik ya burs ya da iştir. Bu grup için Müslüman kimliği ana motivasyonlara ulaşmak için bir araçtır (Kocalan, 2021, 744).

Burada bilinmesi gereken temel mesele İslam'ın Japonya'nın büyük kentleri dışında kalan kırsal hayatta Japon halkı tarafından hala bilinmeyen bir din olarak karşımıza çıktığıdır. Nitekim Müslüman mezarlığı veya camiler gibi İslam'ı sembolize eden bir şey kırsal kesimde görünür olmaya başladığı sıralarda, yerel halkın endişesi ve ihtiyat duygusu nedeniyle sorunlar ortaya çıkmaktadır. Zira Şintoizm'in ve Budizm'in aile kültürü ve totemizmi üzerinden yaşayan kültürel kodları Japonya'da kırsal kesimde çok canlıdır. Dolayısıyla Müslüman mezarlıklarının ve camilerinin inşasında yaşanan sorunlar, Müslümanların Japon toplumunda yerel halktan nasıl anlayış göreceklere konusunda sürekli olarak ortak bir sorunla karşı karşıya kaldıklarını da göstermektedir. Şüphesiz Japon Müslümanların söz konusu durumdan başka karşılaştığı sorunlar da vardır. Mesela Japon Müslüman kadınlar için Japon toplumunda en cesur davranış başörtüsü takmaktır. Nitekim Başörtüsü takarak iş bulmaya çalışan bir Japon Müslüman kadının, 15 kadar şirket tarafından geri çevrildiği kayıtlara geçmiştir (Kamuro, 2015: 205).

Ayrıca, Japonya'daki İslami eğitim konusu, Japon Müslümanların toplumda Japonya'da yaşadıkları zorluklar listesinin başında yer alır. Okul eğitiminde Müslümanların gayrimüslimlere İslam'ı anlatması dini tebliğden ziyade çok kültürlü anlayış perspektifinden ele alındığında iletişim açısından herhangi bir pürüz yaşanmamaktadır. Nitekim gayrimüslim Japonlar, özellikle okul eğitiminde İslami öğretinin uygulanmasını 'kültürlerarası' iletişimin faaliyeti olarak kabul etme eğilimindedirler. Başka bir deyişle, İslam'ı 'bir din olarak' değil, 'kültürlerarası anlayış' veya 'kültürel değişim' çerçevesinde görüyorlar. Gayrimüslim öğrencilere İslam'ı kültürel uygulamalardaki bir farklılık olarak öğretmek, Müslüman öğrencilerin okulda sorunsuz bir şekilde namaz kılmalarına ve okul yemeği yerine kendi öğle yemeklerini getirmelerine olanak sağlamaktadır (Hasyim, 2016: 50-55). Buna rağmen Japonya'daki Müslüman toplumu hala çocuklarına dini eğitim vermede yaşanan sorunu çözmeye çalışmaktadır. Çünkü Japon eğitim bakanlığı ve yerel yönetimlerde İslam'ın tanınırlığı son derece düşüktür. Bunun temel nedeni de Müslümanların küçük bir azınlık olması ve küçük azınlıkların özel ilgi görmemesinden dolayı Müslümanlarla doğrudan iletişim konusunda Japon hükümet yetkililerinin çok az deneyime sahip olmalarıdır. Bu nedenle Japonya'daki Müslüman çocukların dini eğitimlerinin çoğu resmi yardım olmaksızın bireysel çabalarla desteklenmektedir. Özel uluslararası okullar çocuğun dini geçmişine daha fazla önem verebilir, ancak devlet okulu kısıtlı imkanlara sahip Müslüman ebeveynler için tek seçenektir. Müslüman ebeveynlerin

Japon okul üniformaları, okul yemekleri ve yüzme gibi karma cinsiyetli beden eğitimi faaliyetleri konusunda itirazları bulunmaktadır. Japon okullarında kullanılan ders kitapları İslam ve Müslümanların yaşamı hakkında doğru bilgilerden yoksundur. Japonya'daki Müslümanların özel eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için daha organize bir yaklaşım gereklidir (Kojima, 2006: 127).

Burada Japon halkının aslında İslam'ı kendinden bir gerçekliği olan özgün bir din olarak görmekten çok bireysel inançların yelpazesi içinde bir çeşitlilik olarak kabul edip bu dinin hayata ve topluma dair ahlaki ve felsefi öğretisinden kendi yerel geleneğine bağlı kalarak faydalanabilme eğilimine işaret etmek gerekir. Bu açıdan Japon toplumunda özellikle Şintoizm'in animist ve panteist anlayışını kavramadan bu toplumun inanç reflekslerini anlamının imkânı kısıtlıdır. Bununla beraber Japonların tarihte kurumsal din olarak ilk Hıristiyanlıkla karşılaşmalarından dolayı çoğu zaman İslam'ın kurumsal kimliğini bu dinle kıyas ederek anlamaya çalışmalarını görmek gerekir.

Bu perspektiften değerlendirildiğinde Japon inanç geleneğinin bir ada ülkesi olan Japonya'da yerel kodlar üzerine şekillendiğini, dolayısıyla dinsel farklılık unsurunu bir dereceye kadar anladığını söylemek mümkündür. Yani Japon halkı bireysel dindarlığın tüm çeşitlerini idrak etmede sorun yaşamamaktadır. Kişi ister animist ister panteist ister atalar kültü üzerinden bir inanç geliştirsin nihayetinde kişisel deneyime bağlı geliştirdiği bu inanç, kişinin kendisini bağlar ve bu inancın test edildiği alan seküler dünyanın sınırları içindedir. Buradan bakınca panteizmin anlam dağarcığının da etkisiyle seküler-kutsal ayrımının sınırını çizmek mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla bireysel dindarlığın kalıplarına sığmayan ve güçlü öte dünya inancını savunan İslam dini çoğu zaman Japon halkın idrak sınırlarını aşan bir çizgide durmaktadır. Bu da Japon halkın savunma mekanizmasını tetikleyerek bu dinin görmezden gelinmesine sebep olmaktadır. Görmezden gelinmediğinde ise İslam Şintoizmin bireysel din anlayışı içinde biçimlenmiş anlam sistematığı içinde kendisine bir yer bulmaktadır.

Örneğin Japonya'da Müslümanlar Hindistan, Pakistan, Bangladeş, İran, Endonezya, Malezya ve Arap ülkeleri gibi birçok farklı ülkeden Müslümanları da içermektedir. Müslüman toplumu aynı zamanda çeşitli mezheplere mensup ve çeşitli doktrinleri benimseyen Müslümanları da içermektedir, Japon Müslümanlar İslami düşüncenin çeşitli mezhep ve ekolleri arasında dağılmış olsalar da sayıca azdırlar. Japon Sünniler ve Japon Şiiler, Selefiler ve Eşariler ve benzerleri vardır. Ancak mezhep çatışmasına girmezler, çünkü Japon kültürünün doğası dostluk ve saygıyı korurken farklılıklara izin verir. Bu durum Müslüman toplumunun üyelerini bir bütün olarak etkilemiştir. Japonlar ve Japon olmayanlar, iyi ve güzel olan her şeyden faydalanarak topluma entegre olmaya çalışmaktadır. Hintli, Pakistanlı ve Bengalli toplulukların üyeleri, dinlerine en aktif şekilde bağlı oldukları ve Japon toplumu tarafından takdir edildikleri için iyi bir modeldir (Nouh, 2012: 1-6). Fakat İslam'ın belki de kendisini başka dinlerden ayıran en güçlü özelliği olan tebliğ ve davet misyonu böylesi kültürel ve yerel hoşgörü dinamiği üzerinden ortaya çıkması imkân dahilinde değildir. Ayrıca bu misyonun ortaya çıkma

ihtimalinin de küresel İslam imajının olumsuz koşulları içinde yeşermesi güç görünmektedir.

Japonya'da İslam Algısı

Japonya'da Müslüman nüfusun tarihsel olarak az olması ve Japon halkı ile Müslümanlar arasındaki doğrudan etkileşimin nispeten sınırlı olması nedeniyle, Japonya'da İslam ve Müslümanlara yönelik algılar bugüne kadar sadece sınırlı akademik ilgi görmüştür. Buna rağmen, 2000'li yıllardan bu yana bu konuda birkaç çalışma yapılmıştır. Matsumoto, 2003 yılında lise öğrencileri arasında, Miura ise 2005 yılında üniversite öğrencileri arasında İslam algısı üzerine bir anket gerçekleştirmiştir. Bir soruda öğrencilerden üç dinle ilişkilendirdikleri kelimeleri seçmeleri istenmiştir: İslam, Hıristiyanlık ve Budizm. Hem lise hem de üniversite öğrencileri İslam'ı Hıristiyanlık ve Budizm'e kıyasla daha olumsuz kelimelerle ilişkilendirmişler ve din hakkındaki imajlarını yansıtmak için "geri kalmış", "hoşgörüsüz", "garip", "özgür olmayan" ve "saldırgan" gibi tanımlayıcıları seçmişlerdir. Hem Matsumoto hem de Miura, sonuçların, İslam'ı genellikle çatışmalarla ilgili haberler bağlamında ele alan Japon kitle iletişim araçlarından etkilendiğine işaret etmektedir (Miura, 2006: 180, Matsumoto, 2006: 201-203).

Bu çalışmaların ardından, 2009 ve 2012 yılları arasında Waseda Üniversitesi Çok Etnikli ve Çok Nesilli Toplumlar Enstitüsü (IMEMGS) üç şehirde bir camiye yakın bölgelerde yaşayan sakinler üzerinde anketler gerçekleştirmiştir: Gifu Şehri, Imizu Şehri (Toyama Eyaletinde) ve Fukuoka Şehri. Sonuçlara genel bir bakış, katılımcıların her üç şehirde de İslam ve Müslümanlar hakkında olumsuz imajlara sahip olduğunu göstermektedir. Şehir sakinlerinin dörtte birinden azı İslam hakkında "gelişmiş", "hoşgörülü" ve "barışçıl" gibi olumlu görüşlere katılırken, katılımcıların %60'ından fazlası "İslam radikal bir dindir" gibi olumsuz görüşlere katılmıştır. Bu eğilimi yansıtır şekilde, katılımcılar genel olarak yabancıların kabulüne kıyasla Müslümanların Japonya'ya kabulünü onaylama konusunda daha isteksiz davranmıştır. Ankete katılanların yaklaşık %30'u yabancıların Japonya'ya kabul edilmesini onaylarken, her üç şehirde de Müslümanların kabul edilmesini onaylayanların oranı %5'ten azdır (Tanada, 2013: 78-80, Tanada, 2014: 60-65).

Olumsuz imajların arkasındaki gerekçelerle ilgili olarak Tanada yine İslam'ın sıklıkla terörizmle ilişkilendirildiği kitle iletişim araçlarının etkisine işaret etmektedir. Anketlerde, katılımcıların yarısından fazlası İslam ile ilgili en sık duydukları konuların "çatışmalar ve olaylar" olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, anketler camilere yakın bölgelerde gerçekleştirilmiş olsa da katılımcıların yaklaşık %90'ı herhangi bir Müslüman tanıdıkları olmadığını bildirmiştir. Tanada, katılımcıların İslam ve Müslümanlar hakkında Müslümanlarla etkileşime girmeden imaj oluşturma eğiliminde olduklarını, dolayısıyla bu imajların altında yatan en olası temel kitle iletişim araçlarının etkisi olduğunu belirtmektedir (Tanada, 2013: 80-83, Tanada, 2014: 66-68).

Özetle, bu çalışmalar İslam ve Müslümanlarla ilgili olumsuz imajların Japon halkı (hem öğrenci hem de öğrenci olmayan nüfus) tarafından paylaşıldığını ve bu imajların kitle

iletişim araçları tarafından beslendiğini göstermektedir. Bu çalışmalar, çok sayıda Japon'un İslam algılarını araştırmaları bakımından değerlidir. Ancak bu araştırmaların yapıldığı tarihten bu yana Japonya ve Müslümanları çevreleyen ortam hızla değişmekte ve Müslümanların Japonya'daki varlığı -özellikle turist olarak- artmaktadır. Öte taraftan Japonya'da son zamanlarda yapılan haberlerin odağında, Japonya'da Müslüman olduklarını iddia eden radikal grupların gerçekleştirdiği herhangi bir terör saldırısı olmamasına rağmen, Japonya'da yaşayan Müslümanların ulusal güvenlik adına resmi gözetim altında tutulmaları olayı vardır. 2010 yılında Tokyo Büyükşehir Emniyet Müdürlüğü'ne ait gizli belgelerin internete sızması, polisin Japonya'da yaşayan ve aralarında çocukların da bulunduğu İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) üyesi ülkelerden yaklaşık 72.000 Müslümanın profilini çıkardığını ve Müslümanların toplandığı camiler, dükkanlar ve işyerleri gibi yerleri izlediğini ortaya koymuştur. Sızdırılan belgelerde kişisel bilgileri yer alan Müslümanlardan on yedisi, ulusal hükümet ve Tokyo metropol hükümeti aleyhine dava açarak, gözetimin yasadışı olduğunu ve "mahremiyet, eşitlik ve din özgürlüğü haklarını" ihlal ettiğini iddia etmiştir. Tokyo Bölge Mahkemesi, davacıların mahremiyet hakkını ihlal ettiği gerekçesiyle 90 milyon yen tazminat ödenmesine hükmederken, izleme operasyonlarının "gerekli ve kaçınılmaz önlemler" olduğuna karar vermiştir. Davacılar daha yüksek mahkemelere temyiz başvurusunda bulunmuş, ancak Tokyo Yüksek Mahkemesi kararı onamış ve 31 Mayıs 2016 tarihinde Yüksek Mahkeme, gözetimin anayasaya aykırı olmadığına karar vererek davacıların son temyiz başvurusunu reddetmiştir (TheJapanTimes, 2016).

Aynı görüş 2014 yılında Birleşmiş Milletler Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi'nin bir oturumunda Japon hükümeti delegeleri tarafından da dile getirilmiştir. Japonya'da Müslümanların sistematik olarak izlenmesi sorulduğunda, bir delege polisin bu izlemeyi dinleri nedeniyle değil, kamu güvenliğini sağlamak için yaptığını belirtmiştir. Ulusal Polis Teşkilatı'ndan bir başka delege ise polisin yasal bir şekilde soruşturma yürüttüğünü ifade etmiştir (Blakkarly, 2014). Kısacası hem mahkemeler hem de Japon hükümeti Japonya'da yaşayan Müslümanların izlenmesini onaylamış, bunun terörlere mücadele tedbiri olarak gerekli olduğu ve dini ayrımcılıktan ziyade kamu güvenliği politikasına dayandığı konusunda ısrar etmiştir.

Ancak sızdırılan belgeler bunun aksini göstermektedir: polisin 72.000 kişinin kişisel bilgilerini sadece İİT ülkelerinden geldikleri ve dolayısıyla Müslüman olma ihtimalleri olduğu gerekçesiyle topladığını ortaya koymaktadır. Buna ek olarak polis, memurlarını, herhangi bir suç kaydı olup olmadığına bakmaksızın, yine çocuklar da dahil olmak üzere, İİT üyesi olmayan ülkelere gelen Müslümanlar hakkında bilgi toplamaya teşvik etmiştir. Bu gerçekler göz önüne alındığında, Japon hükümetinin Müslümanları potansiyel terör şüphelileri olarak gördüğü düşünülebilir. Yetkili kişiler tarafından paylaşılan endişeler ana akım Japon toplumunu temsil etmek zorunda olmasa da bu tür gözetimlere ilişkin medya haberleri, Japonya'da Müslümanlar tarafından gerçekleştirilen herhangi bir terör olayı olmamasına rağmen, kamuoyunun zihninde İslam ve terörizm arasındaki ilişkiyi pekiştirebilir (Yamagata, 2019: 3-5).

Japonya'da İslamofobi açık bir şekilde ortaya çıkmamıştır, ancak 2000'li yıllardan bu yana Japonya'daki aşırı muhafazakâr grupların yabancı düşmanı hareketlerinin yükselişi akademik literatürde tespit edilmiştir. Bu hareketler çoğunlukla etnik Korelileri veya Çinlileri hedef alırken, "Küreselleşme Karşısı Uluslararası Muhafazakâr İttifakı" (Han Gurōbarizumu Kokusai Hoshu Rengō 反グローバルイズム国際保守連合) adlı bir grup 2014 yılı civarında Müslümanları hedef almaya başlamıştır. İnternet sitesine göre Küreselleşme Karşısı Uluslararası Muhafazakâr İttifakı (AICA) küreselleşme karşıtı bir örgüttür ve "küreselleşme karşıtlığı" "Avrupa Birliği karşıtlığı" anlamına gelmektedir. Bu, AICA'nın AB üyesi devletlere karşı olduğu anlamına gelmemekte, daha ziyade AB'de uygulanan politikalara, özellikle de devlet sınırları arasında serbest dolaşıma izin veren politikalara itiraz ettiği anlamına gelmektedir. AICA'nın internet sitesinde şöyle denmektedir: "AB'de Schengen Anlaşması ve parasal birliğin neden olduğu çirkin durum, Japonya da dahil olmak üzere Doğu Asya'da yaşanmamalıdır." Japonya'nın sınırlarının korunması muhafazakâr gruplar için yaygın bir argüman olabilir, ancak bu grubun farkı, özellikle Müslümanların Japonya'ya kabul edilmesine karşı olması ve Tokyo'da düzenli olarak Müslümanlara sözlü saldırıda bulunan mitingler düzenlemesidir (Yamagata, 2019: 98). AICA'ya göre geçmişte Japonya'da yaşayan Müslümanların çoğu Japon kültürüne uyum sağlamış seküler Müslümanlardı; ancak AICA üyeleri son on yılda Japonya'da radikal Müslümanların arttığını düşünmektedir. Ayrıca, AICA üyeleri radikal Müslümanların, yaşadıkları her yerde İslam (Şeriat) Hukuku'nu uyguladıklarına ve bunun ev sahibi toplumlarda çatışmaya neden olduğuna inanmaktalar. Dolayısıyla Japonya'da çatışma veya terörizmi önlemek için Müslümanların kabul edilmesine şiddetle karşı çıkmaktadırlar (Yamagata, 2019: 715).

Japonya'daki yabancı düşmanı hareketlerin ana hedefleri hala Koreli ve Çinli sakinler olsa da (Chatani, 2023) Müslümanlara da saldıran bir grubun ortaya çıkması dikkat çekicidir (Yamashita, 2022). AICA gibi grupların sıklıkla Avrupa'daki Müslümanların neden olduğu iddia edilen sorunlara atıfta bulunduğu düşünüldüğünde, bu grupların Avrupa'ya mülteci akınını ve Avrupa şehirlerindeki terör saldırılarını Japonya'ya yönelik bir tehdit olarak gördüğü söylenebilir. Bu durumda Japon halkı zor sorularla karşı karşıya kalmaktadır: İslam nedir? İslam 11 Eylül'de yaşananlardan gerçekten sorumlu mu? Bu sorulara cevap vermeye çalışan sadece Müslüman toplumu değildi; bir dizi Japon araştırmacı da İslam'ı ve ilkelerini açıklamaya çalıştığı görülür. Bu araştırmacılar, 11 Eylül'de yaşananların İslam diniyle ilgili olmadığı, ancak ABD'nin baskısıyla Japon yetkililerin ekstra güvenlik önlemleri aldığı ve Japonya'da yaşayan Müslümanları izlendiği sonucuna vardı. Görünüşe göre Japon polisi, ABD'li yetkililerin baskısı altında, 11 Eylül sonrasında kentin küçük Müslüman topluluğu arasında istihbarat verileri ararken Müslümanlara karşı bu tutumu benimsediği görülür. Nihayetinde İslamofobi Batı'nın postmodern vizyonunu benimseyen tüm ülkelerde görüldüğü gibi Japonya'da da boy gösterdiği bilinen bir gerçektir.

Japon halkı kesinlikle eski zamanlardan kalma bazı ortak dini kavramlara sahiptir. Tarih boyunca birçok yabancı din Japonya'ya gelmiş, yerel dinlerle karışmış, geleneksel Japon

dinlerini etkilemiş ve onlardan etkilenmiş ve zamanla Japonya'nın bugünkü dini kavramlarını oluşturmuştur. Japonlar dışarıdan bakıldığında herhangi bir dine karşı olumsuz bir tepki göstermezler. Tanrı, Kami ve Buda'nın bir arada var olduğuna inanırlar ve bu inanç köklüdür. Mühtedi bir Japon olan Ebu Bekir Morimoto'nun ifade ettiği "Dağa çıkan yollar çok olsa da gördüğümüz ay sadece bir tanesidir" (Morimoto, 1980: 20) özdeyişi Japonların tüm dinlere bakışını özetler.

Sonuç

19. yüzyılın popüler fikri olan ilerlemeci tarih tezinin toplumsal değişim ve dönüşüm adına son kademesi, elbette ki Pozitivizmin dünya toplumlarına hâkim olmasıdır. Modernizmin tüm unsurlarıyla birlikte Japonya'ya aktığı dönemde ilerlemeci tarih tezinin sanki bir kademesini es geçmemek adına Batı tarafından pagan yerel inançlar kategorisinde görülen Şintoizm ve Budizm'den semavi din olan Hıristiyanlığa geçiş adına Batı'nın özellikle A.B. D'nin Japon toplumundan beklentilerin büyük olduğu görülür. Fakat Meiji döneminin büyük fırsatını tepen Hıristiyanlığın Japon kültürünün temel direklerinden biri olmayı başaramadığı bilinmektedir. Öyle ki günümüz Japonya'sında topluma manevi canlılık kazandırmak isteyebilecek herhangi bir dinin, geleneksel yaklaşımla Japonya'da başarıya ulaşma ihtimalinin düşük olduğu düşünülür. İslam'ın Japonya'da yayılma ihtimaline bakıldığında, bu ihtimalin Müslümanların mevcut kültürel çeşitlilik içinde uyum sağlama ve yerleşme becerisine bağlı olduğunu söylemek gerekir. Japonya'da kültürel hayata adapte olmanın önünde duran olası zorlukların üstesinden gelmek için Japonya'daki Müslümanlar, İslam'a dayalı bilgi ve değer alışverişinin devam etmesini sağlamak amacıyla birtakım faaliyetler içinde buldukları bilinmektedir. Fakat bu faaliyetlerin amacını belirleyen kültürel adaptasyonda İslam'ın din olarak özgünlüğünün korunması ihtiyacı temel mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira Japon kültürünün neredeyse tüm katmanlarına nüfuz eden yerel inançların örgütlü bir din olan İslam'la iç içe geçme olasılığı vardır. Öte taraftan İslam'ın kendisine çağırın varoluşsal kodlarında ortaya koyduğu temel güdü, kendisini açtığı halka tabi olmaktan çok o halkın tabi olması beklentisi üzerinden açığa çıkmaktadır. Buna ek olarak İslam'ın Japon halkın nezdindeki imajı da bu dinin Japonlar tarafından benimsenmesine olanak sağlayacak nitelikte değildir. Zira Japon halkının İslam'ın tebliğ ve davet metoduna dayanan misyoner kimliği ile bu kimliğe bağlı belirli zamanlarda bir dereceye kadar çatışmayı mümkün gören dominant ve yer yer kültürlere aşkın tarafını içselleştirmesi kolay değildir.

İslam'ın aksine Japonya'da toplumunu yönetecek güçte kurumsal niteliklere haiz açık bir dini kod yoktur, ancak bunun yerine geçebilecek bir ahlaki ve etik sistem geliştirilmiştir. Son yıllarda Japonların ahlak ve etik değerlerini kaybettikleri söylenmektedir. Bununla birlikte, Japonların diğer ülkelerdeki uluslarla kıyaslandıklarında davranışlarında daha özdenetimli oldukları ve doğaları gereği daha rahat ve etik davranış kurallarına sahip oldukları söylenmektedir. Başka açıdan Japon dindarlığına dair şu tespiti yapmak mümkündür: Eğer din hane halkına ve hane halkının temsil ettiği değerlere bağlılıkla ilgiliyse Japonya oldukça dindar bir ülkedir, ancak eğer din bir dini kimliğin kişisel olarak

onaylanması ve o dinin kurumsal yapısı içinde beliren pratiklerine uymak ile ilgiliyse o zaman Japonya'dan inançsız bir ülke olarak bahsetmek uygun olabilir. Bu durumun ortaya çıkardığı önemli bir soru da Japonya bağlamında dini tartışmanın anlamlı olup olmadığıdır. Nitekim Japonya'da birçok sosyal bilimci dinin, Latince bir kökten ve Batılı bir kültürel bağlamdan türetilmiş, İngilizce bir terim olarak ele alır. Bu ele alışın Japon toplumunun dine bakışını anlatacak bir perspektifi sunmaktan uzak olduğu kabul edilir. Öyle ki din, kişisel inanca vurgu, resmîleştirilmiş, doktrinlerin ve yasaların varlığı, özel üyelik beklentileri ve merkezi dini hiyerarşilerin varlığı gibi Japon toplumu tarafından kabul edilmeyen çeşitli varsayımları içerdiği için genel olarak Japonya'da İslam'ın kitlesel kabulü şimdilerde çok mümkün görünmemektedir.

Kaynakça

- Ama, T. (2001). *Why Are the Japanese Non-Religious? Japanese Spirituality: Being Non-Religious in a Religious Culture*. University Press of America.
- Ammerman, N. T. (2013). Spiritual But Not Religious? Beyond Binary Choices in the Study of Religion. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 52(2), 258–278.
- Apatay, Ç. (1998). *Ertuğrul Firkateyni'nin Öyküsü, XIX. Yüzyıldan Bugüne Türk – Japon İlişkileri*, Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Dündar, A. M. (2013). Şehzade Abdülkerim Efendi'nin Japonya'nın Desteğiyle Türkistan İmparatoru Olma Meselesi Üzerine. *Bilig Dergisi*, 66(2), 79-92.
- El-Maghrabi, N. (1995). Islam in Japan: The History of Islam in Japan, *Nidau'l Islam* 8.
- Elnazarov, O. (2020). Islam In Japan And Its Distinctive Features. *International Engineering Journal For Research & Development*, 5(9). <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/49R6B>
- Ernazarov, O. (2020). Islam In Japan And Its Distinctive Features. *International Engineering Journal For Research & Development*, 5(9), 6. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/49R6B>
- Esenbel, S. (2007). 17. The Legacy Of The War And The World Of Islam In Japanese Pan-Asian Discourse: Wakabayashi Han's Kaikyō Sekai To Nihon. In *Rethinking the Russo-Japanese War, 1904-5*. Leiden, The Netherlands: Brill. <https://doi.org/10.1163/ej.9781905246038.i-516.105>
- Fitzgerald, T. (2003). Religion and the Secular in Japan: Problems in History, Social Anthropology and the Study of Religion. *Japan Anthropology Workshop Newsletter*, 35(2), <https://japanesestudies.org.uk/discussionpapers/Fitzgerald.html>
- Gagné, I. (2017). Religious Globalization and Reflexive Secularization in a Japanese New Religion. *Japan Review*, 30, 153–177. <http://www.jstor.org/stable/44259465>

- Grapard, A. G. (1984). Japan's Ignored Cultural Revolution: The Separation of Shinto and Buddhist Divinities in Meiji ('Shimbutsu Bunri') and a Case Study: Tōnomine. *History of Religions* 23(3), 240–65.
- Green, N. (2015). Founding The First Mosque in Japan, *Terrains of Exchange: Religious Economies of Global Islam*, (N. Green, Ed.) (1st ed., pp. 235-280), Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780190222536.003.0008>
- Hasyim, F. (2016). Islamic Education With Multicultural Insight An Attempt Of Learning Unity In Diversity, *GJAT*, 6(2), 47-58.
- Hirai, N. (2023, August 17). *Shintō*. *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/Shinto>
- Horii, M. (2020). Problems of 'Religion' in Japan: Part 1, *Religion Compass*, 14(11), 1–10. <https://doi.org/10.1111/rec3.12376>
- Ienaga, S. (1965). Japan's Modernization and Buddhism, *Contemporary Religions in Japan*, 6(1), 1–41.
- Josephson, J. Å. (2012). *The Invention of Religion in Japan*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kadioğlu, A. M. (2021). The Use Of Shinto For The Legitimization Of Japanese Agression In East Asia, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi* 11(2), 493.
- Kamuro, A. (2015). Japanese Spirituality Seen from the History of Islam in Japan, *Language, Culture, and Communication*, 7, 199-215.
- Kavanaugh, C., & Jong, J. (2020). Is Japan religious? *Journal for the Study of Religion, Nature and Culture*, 14, 152–180.
- Kimpara, K. (2010). Religio and Seculer State in Japan", *Religion and The Secular State: National*, ed. Jawier Martinez, Madrid: Universidad Complutense.
- Kocalan, E. B. (2020). Japonya'ya Müslüman Göçü, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19(2), 733-757, <https://doi.org/10.14395/hititilahiyat.689578>
- Kocalan, E. B. (2021). Four Motivations of Conversion to Islam: Japanese Muslims, *Bilimname*, 47(1), 713-754. doi:10.28949/bilimname.1066164
- Kojima, H. (2006). Variations in Demographic Characteristics of Foreign Muslim Population in Japan: A Preliminary Estimation. *The Japanese Journal of Population*, 4(1), 115-130.
- Krämer, H. M. (2013). How 'Religion' Came to Be Translated as 'Shūkyō': Shimaji Mokurai and the Appropriation of Religion in Early Meiji Japan. *Japan Review*, 25, 89–111.

- Larsen, B. (1965). *A Brief History of Shinto and Buddhism in Japan*. Retrieved July 7, 2021, from Culture Trip: <https://theculturetrip.com/asia/japan/articles/a-brief-history-of-shinto-and-buddhism-in-japan/>
- Levent, S. (2020), Japanese Knowledge about Muslims from the Meiji Restoration to Today: Islamic World in the Context of a Trans-National Space, *Cihannuma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi* 1(2), 163-176. <http://doi.org/10.30517/cihannuma.722035>
- Matsumoto, T. (2006). Images of Islam by Japanese Nigh School Students and Attempts to Correct them, *Annals of Japan Association for Middle East Studies*, 21 193–214.
- Maxey, T. E. (2014). *The Greatest Problem: Religion and State Formation in Meiji Japan*, Cambridge, MA: Harvard University Asia Center.
- McCutcheon, R. T. (1997). *Manufacturing Religion: The Discourse on Sui Generis Religion and the Politics of Nostalgia*, Oxford, UK: Oxford University Press.
- Metraux, D. (2003). The Soka Gakkai in Australia: Globalization of a New Japanese Religion, *Journal of Global Buddhism*, 4, 113-115.
- Miller, A. S. (1998). Why Japanese Religions Look Different: The Social Role of Religious Organizations in Japan. *Review of Religious Research* 39(4) (1998): 360–70.
- Miura, T. (2006). Perceptions of Islam and Muslims in Japanese High Schools: Questionnaire Survey and Textbooks. *Annals of Japan Association for Middle East Studies* 21(2), 173–91.
- Morimoto, E. (1980), *Islam in Japan*, Islamic Center: Japan.
- Morris, J.H. (2019). Some reflections on the first Muslim visitor to Japan. *The American Journal of Islamic Social Sciences*, 35, 116-30.
- Morris, J.H. (2020). *Christian-Muslim relations in 19th-century Japan, North America, South-East Asia, China, Japan, and Australasia (1800-1914)*. Brill, 485–506 DOI 10.1163/9789004429901_007
- Prohl, I., & Nelson, J. K. (Eds.). (03 Sep. 2012). *Handbook of Contemporary Japanese Religions*. Leiden, The Netherlands: Brill. <https://doi.org/10.1163/9789004234369>
- Roemer, M. (2009). Religious Affiliation in Contemporary Japan: Untangling the Enigma. *Review of Religious Research*, 50(3), 298–320. <http://www.jstor.org/stable/25593743>
- Roemer, M. (2009). Religious Affiliation in Contemporary Japan: Untangling the Enigma. *Review of Religious Research*, 50(3), 298–320. Retrieved from JSTOR.

- Sat, N. (2020). Abdürreşid İbrahim ve Musa Carullah'ın Talebesi Toshihiko Izutsu'nun Hayatı Eserleri: Türklere ve İslam'a Bakışı. *Bilig*, (95), 97-122. DOI: 10.12995/bilig.9505
- Sat, N. (2018). Japonya'da İslâm Araştırmaları: Eserleri Ve Fikirleri Bağlamında Toshihiko Izutsu, (Yayınlanmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Shibuichi, D. (2015). Zaitokukai and the Problem with Hate Groups in Japan, *Asian Survey*, 55(4), 715–38. <https://doi.org/10.1525/as.2015.55.4.715>
- Tanada, H. (2008). Islamic Studies in Wartime Japan: An Analysis of Historical Materials of the Greater Japan Muslim League. *Annals of Japan Association for Middle East Studies*, 23(2), 215.
- Tanada, H. (2013). Islamic Research Institutes in Wartime Japan: Introductory Investigation of the 'Deposited Materials by the Dai-Nippon Kaikyo Kyokai (Greater Japan Muslim League). *Annals of Japan Association for Middle East Studies* 28(2), 85–106.
- Tanada, H. (2014). Tokyo: Institute for Multi-ethnic and Multigenerational Societies. *Attitude Survey on Foreign Nationals Imizu City Report*, 323-345.
- Toshimaro A. (2005). *Why Are the Japanese Non-Religious?: Japanese Spirituality: Being Non-Religious in a Religious Culture*. Lanham, MD: University Press of America.
- Yamagata, A. (2019). Perceptions of Islam and Muslims in Contemporary Japan, *New Voices in Japanese Studies*, 11, 1-25. <https://doi.org/10.21159/nvjs.11.01>
- Yamaguchi, T. (2013). Xenophobia in Action: Ultrnationalism, Hate Speech, and the Internet in Japan, *Radical History Review*, 117, 98–118. <https://doi.org/10.1215/01636545-2210617>
- Yamashita, Y. (2022). Islam and Muslims in “non-religious” Japan: Caught in between prejudice against Islam and performative tolerance. *International Journal of Asian Studies*, 19(1), 81-97. doi:10.1017/S1479591421000012
- Yulita, I. R. & Ong, S. (2019). “The Changing Image of Islam in Japan: The Role of Civil Society in Disseminating better Information about Islam” *Journal of Islamic Studies* 57/1.

İnternet Kaynakları

ABD Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Dini Özgürlükler Ofisi, (2020). 2020 Report on International Religious Freedom: Japan, <https://www.state.gov/reports/2020-report-on-international-religious-freedom/japan/>

Blakkarly, J. (13 July, 2016) “Shadow of Surveillance Looms over Japan’s Muslims”, *The Japan Times*,

<https://www.japantimes.co.jp/community/2016/07/13/issues/shadow-surveillance-looms-japans-muslims/>

Bostanoğlu, B. (2016). Oramiral Bostanoğlu ile Söyleşi, *Military Science & Intelligence Aylık Savunma Teknolojileri Dergisi*, 130, 32. https://www.savunmahaber.com/wp-content/uploads/2020/03/msi_dergisi_130_nisan_2016.pdf

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2023, August 11). *Japanese religion*. *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/Japanese-religion>

Chatani, S. (2023). How to Address the Racism at the Heart of Japan-South Korea Tensions, *United States Institute of Peace*, <https://www.usip.org/publications/2023/01/how-address-racism-heart-japan-south-korea-tensions> (Erişim 8 Ekim 2023)

Jarny B. (2016). Shadow of Surveillance Looms over Japan's Muslims, *The Japan Times*, <https://www.japantimes.co.jp/community/2016/07/13/issues/shadow-surveillance-looms-japans-muslims/>

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), (2014). *Committee on the Elimination of Racial Discrimination considers report of Japan*, 21. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2014/08/committee-elimination-racial-discrimination-considers-report-japan?LangID=E&NewsID=14957>

Unesco, (2004). International Symposium on Cultural Diversity and Globalization: the Arab-Japanese Experience, *a Cross-Regional Dialogue, Paris*, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000139318>

Asia-Pacific Journal: Japan Focus, Spying on Muslims in Tokyo and New York- Necessary and Unavoidable? (2016). <https://apjff.org/--Asia-Pacific-Journal-Report/4956/article.pdf>

Vav Tv, (2022). Türk ve Japon Kültürü Arasındaki Benzerlikler - Millet Kıraathanesi, 59. Bölüm” *Youtube*, https://www.youtube.com/watch?v=i_hzXRbF1Oc

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=10224446275846402&set=pcb.6659061990841776>